

توصیف و سنجش سبک زندگی اسلامی دانشجویان معلمان دانشگاه فرهنگیان و شناسایی عوامل مؤثر بر آن

حسین کرمانی^۱

چکیده

هدف: سبک زندگی مفهومی است که به تدریج به جای طبقه در علوم اجتماعی استفاده می‌شود و توجه زیادی را به خود معطوف کرده است. از آنجا که دانشجویان معلمان نقش مهمی در ساختن جامعه دارند و تربیت معلمان فرهیخته و دارای سبک زندگی اسلامی از اهداف دانشگاه فرهنگیان است، در این تحقیق کوشیدیم تا سبک زندگی اسلامی را در بین دانشجویان معلمان اندازه‌گیری کرده، رابطه برخی متغیرها با آن را بسنجیم. **روش:** روش تحقیق در این مطالعه، پیمایش به وسیله پرسشنامه بود. ابتدا با مرور منابع مختلف، شاخصهای سبک زندگی و سبک زندگی اسلامی را مشخص و سپس دانشجویان کارشناسی پردیس شهید چمران را به عنوان جمعیت آماری انتخاب کردیم. حجم جمعیت آماری ۴۳۳ نفر بود. نمونه‌گیری از نوع سرشماری بود و پرسشنامه در اختیار همه اعضای جمعیت آماری قرار گرفت. از این تعداد، ۱۶۹ نفر در تحقیق شرکت کردند. **یافته‌ها و نتیجه‌گیری:** نتایج نشان داد که قومیت و درآمد رابطه‌ای با سبک زندگی و سبک زندگی اسلامی ندارد؛ بین تعداد دوستان و سبک زندگی و سبک زندگی اسلامی رابطه وجود دارد و همگنی دوستان با سبک زندگی اسلامی رابطه دارد، اما با سبک زندگی خیر. همچنین مشخص شد استفاده از تلفن همراه هوشمند رابطه‌ای با سبک زندگی اسلامی ندارد، اما با سبک زندگی رابطه دارد. این تحقیق همچنین نشان داد که میزان اعتماد، مصرف فرهنگی و فعالیتهای اوقات فراغت در بین دانشجویان معلمان پایین است، اما سبک زندگی اسلامی در بین آنها در سطح بالایی قرار دارد.

واژگان کلیدی: سبک زندگی، سبک زندگی اسلامی، تلفن همراه هوشمند، دانشگاه فرهنگیان.

دریافت مقاله: ۹۴/۰۸/۱۲؛ تصویب نهایی: ۹۵/۰۴/۱۹.

۱. دانشجوی دکتری علوم ارتباطات اجتماعی دانشگاه تهران/نشانی: تهران؛ حکیمیه، بلوار بهار، دانشگاه فرهنگیان، پردیس شهید چمران/

نمابر: ۷۷۳۰۸۰۸۱ / Email: H.Kermani@ut.ac.ir

الف) طرح مسئله، ضرورت و اهمیت تحقیق

سبک زندگی مفهومی جامعه‌شناسانه است که در دهه‌های اخیر مورد توجه بسیاری از محققان در حوزه‌های مختلف قرار گرفته است (پوردیو، ۱۹۸۴؛ گیلنر، ۱۹۹۱؛ چنی، ۱۹۹۶). سبک زندگی به عنوان مفهومی که می‌تواند جایگزین مفاهیم سنتی‌ای مانند طبقه شود تا بتوان بهتر روندهای موجود در جوامع را تبیین و تحلیل کرد، معرفی شده و دانشمندان آن را ابزاری قدرتمند برای این کار برشمرده‌اند (بازری و چاوشیان، ۱۳۸۱؛ خانی، ۱۳۹۴). این مفهوم در چند سال گذشته مورد توجه مقام معظم رهبری نیز بوده و ایشان بارها بر اهمیت آن در پیشرفت و تطور تمدن ایرانی - اسلامی تأکید کرده‌اند (سایت مقام معظم رهبری، ۱۳۹۴). ایشان در سال ۱۳۹۱ می‌فرمایند: «یکی از ابعاد پیشرفت با مفهوم اسلامی عبارت است از سبک زندگی کردن، رفتار اجتماعی، شیوه زیستن - اینها عبارۀ اخراي یکدیگر است - این یک بُعد مهم است؛ این موضوع را می‌خواهیم امروز یک قدری بحث کنیم. ما اگر از منظر معنویت نگاه کنیم - که هدف انسان، رستگاری و فلاح و نجات است - باید به سبک زندگی اهمیت دهیم؛ اگر به معنویت و رستگاری معنوی اعتقادی هم نداشته باشیم، برای زندگی راحت، زندگی برخوردار از امنیت روانی و اخلاقی، باز پرداختن به سبک زندگی مهم است. بنابر این، مسئله، مسئله اساسی و مهمی است» (همان). اما با توجه به اهمیت این مفهوم در اندیشه‌های مقام معظم رهبری و انجام برخی تحقیقات (اصطهباناتی و گروسی، ۱۳۹۳؛ ظهیری، ۱۳۹۲) تلاش جدی‌ای در کشورمان برای بومی کردن آن و همچنین تعریف و کاربرد مفهوم سبک زندگی اسلامی به خصوص در بین دانشجویان صورت نگرفته است.

سبک زندگی در معنای غربی آن به الگوی رفتارهای انتخابی فرد که نشان‌دهندهٔ علایق و ترجیحات اوست، گفته می‌شود که بیشتر در مصرف فرهنگی، فعالیت‌های فراغتی و مدیریت بدن نمود پیدا می‌کند و برخی بعد هویتی نیز برای آن در نظر می‌گیرند (ابراهیم‌آبادی، ۱۳۹۲؛ خانی، ۱۳۹۴). نظریه پردازان مختلفی مانند پوردیو، چنی، گیلنر و ... در مورد این مفهوم صحبت کرده و ابعاد مختلف آن را روشن ساخته‌اند؛ اما لازم است برای استفاده از این مفهوم در بافتار جامعهٔ ایرانی، با بازاندیشی از زاویهٔ فرهنگ اسلامی - ایرانی آن را مطالعه کنیم.

از طرف دیگر، اهمیت مفهوم سبک زندگی در بین دانشجویان، به عنوان افرادی که رشد و پیشرفت جامعه در گرو تربیت صحیح و مطابق با ارزشهای اخلاقی و اسلامی آنهاست، بیشتر نیز می‌شود. سبک زندگی دانشجویان هر جامعه که نشان‌دهندهٔ تأثیر عوامل ساختاری کلان بر آنهاست، علاوه بر اینکه می‌تواند نقاط ضعف و قوت نظامهای اجتماعی، فرهنگی، ارتباطی و ... را در هر جامعه نشان دهد، می‌تواند به عنوان ابزاری برای پیش‌بینی مسیر حرکت یک جامعه در آینده، که جوانان موتور محرکهٔ آن را تشکیل می‌دهند، به کار آید (فاضلی، ۱۳۸۶). گذشته از اهمیت سبک زندگی دانشجویان در حالت کلی، سبک زندگی

دانشجو معلمان که در دانشگاه فرهنگیان تحصیل می‌کنند و در آینده به‌عنوان معلم در مدارس کشور مشغول به کار خواهند شد، اهمیتی به مراتب بیشتر دارد. بر اهمیت شناسایی، تقویت و پالوده کردن سبک زندگی دانشجوی معلمان و مفاهیم مرتبط با آن در راستای اهداف اسلامی، در اسناد این دانشگاه نیز تأکید شده است: «تأمین و تربیت معلمان، مدیران، مربیان، کارکنان و پژوهشگرانی مؤمن و متعهد، معتقد به مبانی دینی و ارزشهای اسلامی و انقلابی، دارای فضائل اخلاقی و ارزشهای والای انسانی، کارآمد و توانمند در طراز جمهوری اسلامی و تربیت، توانمندسازی و ارتقای شایستگی‌های عمومی، تخصصی و حرفه‌ای منابع انسانی با تأکید بر پرورش انسانهای متقی، کارآفرین، خودباور، خلاق و توانا در تولید علم، فناوری و نوآوری، متناسب با مبانی و ارزشهای اسلامی و نیازهای جامعه» جزء اهداف دانشگاه فرهنگیان است (اساسنامه دانشگاه فرهنگیان، ۱۳۹۱) که از رهگذر سبک زندگی می‌توان آنها را محقق کرد.

بنابر این، تعریف و اندازه‌گیری سبک زندگی اسلامی دانشجوی معلمان دانشگاه فرهنگیان برای سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های علمی و معطوف به آینده، امری ضروری است. این، هدف اول تحقیق ما را تشکیل می‌دهد و تلاش می‌کنیم با انجام این پژوهش، خلأ موجود در این زمینه را مرتفع سازیم تا مدیران دانشگاه در آینده بتوانند با شناخت سبک زندگی اسلامی دانشجوی معلمان، برنامه‌های مشخص و تأثیرگذاری برای ارتقای کیفی آن تدوین کنند.

شناسایی عوامل مؤثر بر سبک زندگی اسلامی دانشجوی معلمان نیز هدف دوم تحقیق خواهد بود. در تحقیقات پیشین، رابطه جنسیت، طبقه، تحصیلات، وسایل ارتباط جمعی و ... با سبک زندگی اثبات شده است. ما نیز در این تحقیق سعی می‌کنیم عوامل مؤثر بر سبک زندگی اسلامی دانشجویان را شناسایی کنیم. البته جامعه آماری ما تفاوتی در انتخاب عوامل ایجاد می‌کند که در بخش روش‌شناسی این مسائل و همچنین متغیرهای انتخابی به طور مفصل توضیح داده خواهد شد. شناسایی عوامل مؤثر بر سبک زندگی اسلامی دانشجویان می‌تواند مدیران دانشگاه را برای تقویت عوامل مثبت و اتخاذ راهکارهای مناسب برای حذف یا تعدیل عوامل منفی کمک کند.

ب) چارچوب نظری: به سوی سبک زندگی اسلامی

گرچه تعاریف متعددی از سبک زندگی وجود دارد، اما نظریات گیدنز و بوردیو در این باره به دلیل جامعیت و همچنین توان تبیینی و تحلیلی آنها بیشتر مورد استقبال محققان قرار گرفته است. گیدنز (۱۹۹۱) معتقد است که اهمیت یافتن سبک زندگی از پیامدهای تجدد است. در واقع به نظر گیدنز، سبک زندگی عبارت است از تلاش برای شناخت مجموعه منظمی از رفتارها یا الگوهای کنش، که افراد آنها را انتخاب

۳۶۰ ♦ فرهنگ در دانشگاه اسلامی ۲۰

کرده و کنش‌شان در زندگی روزمره به واسطه آنها هدایت می‌شود. مهم این است که چنین انتخابهایی در هر سطحی وجود دارند و هیچ فرهنگی توان انتخاب افراد را کاملاً از آنها نمی‌گیرد. (فاضلی، ۱۳۸۲)

بورديو نیز در متن نظريه خود درباره ميدان، از سبک زندگی صحبت می‌کند (بورديو، ۱۹۸۴). در واقع؛ ميدان، عادتواره و سبک زندگی، سه ابزار مفهومی‌اند که بورديو به کمک آنها روابط و ساختار اجتماعی را تحلیل می‌کند.

برخی تعريف مفهوم ميدان در نظريات بورديو را بسيار دشوار می‌دانند؛ چرا که اين مفهوم در واقع متشکل از تعاملات بين روابط قدرت، نابرابری‌ها، موقعیت اجتماعی و طرحهای ذهنی است و علاوه بر این، به عنوان فضایی از عوامل مختلف که بر کنشگران اجتماعی تأثیر دارد، شناخته می‌شود (هولستر، ۲۰۱۲). در ميدانهاست که عادتواره‌ها شکل می‌گیرند. به گفته بورديو (۱۹۸۴)، عادتواره، نظامی از ساختارهای ساخت یافته، گرایشهای جابه‌جاشدنی و ماندگار است که مستعد عمل به عنوان ساختارهای به وجود آورنده ساختارهايند و همچنين قاعده‌ای است که رویه‌ها و بازنمایی‌هایی که به صورت عینی به پیامدهایشان بدون فرض قصدمندی آگاهانه در اهداف یا برتری مشخص در اعمالی که برای به دست آوردن آنها ضروری‌اند، مرتبط‌اند را تولید و ساماندهی می‌کند. در واقع؛ عادتواره، هم ساخت یافته و هم ساخت دهنده (تشکیل شده به وسیله ساختارها و تشکیل دهنده ساختارها) است؛ زیرا زمینه‌هایی را که به وسیله عواملی مانند طبقه اجتماعی و جنسیت به وجود آمده‌اند، با جنبه‌های فردی ترکیب می‌کند (همان). عادتواره را می‌توانیم محل تلاقی عوامل ساختارهای کلان و ویژگی‌های فرد در سطح خرد بدانیم. به طور خلاصه؛ سبک زندگی، محل مذاکره بين ساختارهای عینی و خصایص جامعه و رویه‌های ذهنی محتمل درون آن است (بنديکتر، ۲۰۱۵). سبک زندگی به عنوان یکی از محصولات عادتواره در نظر گرفته می‌شود که به گفته بورديو، در و همراه با ذائقه معرفی می‌شود. ذائقه، نقش کلیدی در تحلیل بورديو از تمایز دارد؛ زیرا اين مفهوم به روند اتخاذ تصمیم‌ها و ترجیحات داوطلبانه توسط اشخاص اشاره می‌کند.

در نظريه بورديو، سبک زندگی که شامل اعمال طبقه‌بندی شده و طبقه‌بندی کننده فرد در عرصه‌هایی چون: تقسیم ساعات شبانه‌روز، نوع تفریحات و ورزش، شیوه‌های معاشرت، اثاثیه و خانه، آداب سخن گفتن و راه رفتن است، در واقع عینیت یافته و تجسم یافته ترجیحات افراد است. از یک سو، سبکهای زندگی شیوه‌های مصرف عاملان اجتماعی‌ای است که دارای رتبه‌بندی‌های مختلفی از جهت شأن و مشروعیت اجتماعی‌اند. اين شیوه‌های مصرفی بازتاب نظام اجتماعی سلسله‌مراتبی است؛ اما چنانچه بورديو در کتاب «تمایز بر حسب منطق دیالکتیکی» نشان می‌دهد، مصرف صرفاً راهی برای نشان دادن تمایزات نیست، بلکه خود راهی برای ایجاد تمایزات است. (باکاک، ۱۳۸۱)

توصیف و سنجش سبک زندگی اسلامی دانشجوی ... ❖ ۳۶۱

بنابر این، می‌توان گفت که نظریه‌پردازان مختلف در سه مورد ذیل به‌عنوان ویژگی‌های سبک زندگی هم‌عقیده‌اند:

۱. ترجیحات افراد در زندگی روزمره دارای سبک است.
۲. سبک زندگی هم‌وجه فردی و هم‌وجه گروهی دارد، اما اعضای یک گروه سبک زندگی با تعامل دائم و پایدار با یکدیگر ندارند.
۳. سبک زندگی شامل آن‌گونه رفتارهایی نمی‌شود که مردم حق انتخاب جایگزین برای آنها را ندارند. (فاضلی، ۱۳۸۲)

بنابر این، در این تحقیق، سبک زندگی را به‌عنوان مجموعه‌ای منسجم و نظام‌مند و در مجموع دارای سبک (که این می‌تواند آگاهانه یا غیرآگاهانه باشد) از رفتارهای فرد که در شرایط آزادانه دست به انتخاب آنها زده و نشان‌دهنده ترجیحات، ذائقه‌ها و علائق فرهنگی و نمادین وی است، در نظر می‌گیریم. با توجه به این تعریف، نگرشها و امور ذهنی را نمی‌توان جزء شاخصهای سبک زندگی به‌حساب آورد. همچنین اگر رفتاری آزادانه انتخاب نشده باشد، نشان‌دهنده سبک زندگی نیست. در نهایت، رفتارهای معطوف به مصرف فرهنگی و نمادین را باید جزء شاخصهای سبک زندگی محسوب کرد و رفتارهایی را که ذیل این دو نوع سرمایه قرار نمی‌گیرند، نمی‌توان جزء شاخصهای سبک زندگی دانست.

برای تعریف سبک زندگی اسلامی همین تعریف را مبنا قرار می‌دهیم، با این تفاوت که رفتارهای مورد نظر باید منطبق با دین اسلام باشد، اما نباید از سر اجبار انجام شده باشد. به‌عنوان مثال، نماز خواندن یکی از شاخصهای سبک زندگی اسلامی است، اما اگر فرضاً شخصی از سر اجبار نماز بخواند، آن را نمی‌توان شاخصی برای سبک زندگی اسلامی در نظر گرفت.

خطیبی و ساجدی (۱۳۹۲) معتقدند سبک زندگی اسلامی چه در سطح انسانی و چه در رتبه الهی آن، از دو منظر قابل بررسی است: یکی، از منظر ایجاد و نهادینه ساختن آن در اجتماع؛ چراکه سبک زندگی اسلامی ساختنی است، نه یافتنی. دوم، از منظر ارزیابی وضع موجود و تعیین فاصله تا وضعیت مطلوب. به گفته آنان، منبع اصلی استخراج سبک زندگی اسلامی کتاب الهی بوده است و زندگی اسلامی در زندگی قرآنی معنا می‌یابد (همان). مصباح یزدی (۱۳۹۲) نیز معتقد است سبک زندگی از دیدگاه اسلام به مجموعه‌ای از موضوعات مورد قبول اسلام در عرصه زندگی اشاره دارد که بر اساس آن، معیار رفتار ما باید مبتنی بر اسلام و آموزه‌های اسلامی باشد. در این میان، وی بر خدامحوری و حاکمیت ارزشهای اسلامی تأکید می‌کند. در این سبک زندگی، غایت آموزه‌های دینی، رهایی از سبک زندگی غیر اسلامی و رسیدن به حیات طیبه است که ایمان و عمل صالح معیار اصلی آن شمرده می‌شوند. (رجب‌نژاد و دیگران، ۱۳۹۲)

از تحقیقات صورت گرفته در این حوزه می توان به *جوادی آملی* (۱۳۹۱) اشاره کرد. وی با تکیه بر روایات ائمه، به استخراج و استنباط اصول و مبانی ای پرداخته است که در معنابخشی به زندگی انسان کارآمدند. مباحث این کتاب ناظر به رفتار، گفتار و حتی نیت‌هایی است که توجه به آنها مناسبات فردی، اجتماعی و زیست‌محیطی انسان را تنظیم و تصحیح می کند.

اما تعریف ما نسبت به دیگر تحقیقات صورت گرفته در مورد سبک زندگی اسلامی مزایایی دارد. به عنوان مثال، *ظہیری* (۱۳۹۲) معتقد است «حقیقت این است که اگر از سبک زندگی اسلامی سخن می گوئیم، اسلام را تنها در مجموعه‌ای از معارف و گزاره‌ها خلاصه نمودن باعث عدم توجه ما به تأثیری که دین در سایر شئون فردی و اجتماعی انسان دارد و از سنخ دانش نیست، می شود. سبک زندگی دینی چیزهایی لازم دارد که از سنخ مدیریت است. مدیریت، هم به دانش و معرفت نیاز دارد، هم فن و مهارتی است که از سنخ معرفت نیست». در این تعریف، سبک زندگی اسلامی از نوع معرفت یا مدیریت دانسته شده است که با توجه به تعریف ما قابل قبول نیست. به عنوان مثال، ممکن است فردی از نظر معرفتی به تمام اصول اسلام معتقد باشد، اما در عمل آنها را پیاده نکند! بنابر این، در این مورد نمی توان گفت که آن شخص سبک زندگی اسلامی دارد. «چیزهایی از سنخ مدیریت» نیز علاوه بر علمی و دقیق بودن، ارتباطی با سبک زندگی اسلامی پیدا نمی کند.

با توجه به مباحث نظری، فرضیه‌های تحقیق به صورت ذیل ارائه می شود. در این فرضیه‌ها وجود یا نبود رابطه بین برخی متغیرها با سبک زندگی و سبک زندگی اسلامی را مورد آزمون قرار می دهیم و در بخش یافته‌ها، در صورت تأیید هر یک از فرضیه‌ها، با استفاده از آزمونهای مناسب، روابط علی موجود را نیز مشخص خواهیم ساخت.

- فرضیه ۱: بین قومیت و سبک زندگی اسلامی دانشجو معلمان رابطه وجود دارد.
- فرضیه ۲: درآمد با سبک زندگی اسلامی دانشجو معلمان رابطه مستقیم و مثبت دارد.
- فرضیه ۳: درآمد با سبک زندگی دانشجو معلمان رابطه مستقیم و مثبت دارد.
- فرضیه ۴: تعداد دوستان با سبک زندگی اسلامی دانشجو معلمان رابطه مستقیم و مثبت دارد.
- فرضیه ۵: تعداد دوستان با سبک زندگی دانشجو معلمان رابطه مستقیم و مثبت دارد.
- فرضیه ۶: همگنی دوستان با سبک زندگی اسلامی دانشجو معلمان رابطه مستقیم و مثبت دارد.
- فرضیه ۷: همگنی دوستان با سبک زندگی دانشجو معلمان رابطه مستقیم و مثبت دارد.
- فرضیه ۸: استفاده از تلفن همراه هوشمند با سبک زندگی اسلامی دانشجو معلمان رابطه مستقیم و مثبت دارد.
- فرضیه ۹: استفاده از تلفن همراه هوشمند با سبک زندگی دانشجو معلمان رابطه مستقیم و مثبت دارد.

ج) روش تحقیق

این تحقیق را با استفاده از روش پیمایشی انجام داده‌ایم. همچنین پردیس شهید چمران دانشگاه فرهنگیان را به عنوان زمینه تحقیق انتخاب کرده و تحقیق را در بین دانشجوی معلمان مقطع کارشناسی (پیوسته و ناپیوسته) این پردیس انجام داده‌ایم. با توجه به اینکه تعداد اعضای این جامعه آماری ۴۳۳ نفر است، نیازی به نمونه‌گیری نبود و به شیوه سرشماری تحقیق را اجرا کردیم و پرسشنامه را در اختیار تمام اعضای جامعه آماری قرار دادیم تا دانشجوی معلمانی که مایل به شرکت در تحقیق بودند به سؤالات تحقیق پاسخ دهند.

در اغلب تحقیقات اجتماعی، متغیرهای جنسیت، تحصیلات و سن به عنوان متغیرهای زمینه‌ای سنجیده می‌شوند، اما با توجه به اینکه جمعیت آماری ما دانشجوی معلمان مقطع کارشناسی (پیوسته و ناپیوسته) پردیس شهید چمران بود، نیازی به سنجش این متغیرها نبود؛ زیرا تمام جامعه آماری؛ مرد، دانشجوی کارشناسی و در سنین بین ۱۹ تا ۲۴ سال هستند. البته این عامل، قدرت تعمیم نتایج را کاهش می‌دهد؛ اما با انجام تحقیقات بیشتر و اجرای آن در پردیسهای دختران و مقایسه نتایج می‌توان این خلأ را رفع و تحلیل‌های بهتری از سبک زندگی اسلامی دانشجوی معلمان و عوامل مؤثر بر آنها ارائه کرد.

د) یافته‌ها

۱. آمار جمعیت‌شناختی

از مجموع ۴۳۳ نفر دانشجوی کارشناسی پردیس شهید چمران، پرسشنامه در اختیار ۴۰۲ نفر قرار گرفت که از این تعداد، ۱۶۹ نفر (۳۹ درصد) در تحقیق شرکت کردند. بنابر این، بدون استفاده از روشهای آماری می‌توان گفت تحقیق قابلیت تعمیم دارد. از ۱۶۹ نفر، ۹۳ نفر (۵۵ درصد) به سؤال قومیت پاسخ نداده بودند. در بین پاسخگویان ۱۷.۸ درصد ترک، ۱.۸ درصد بختی، ۱.۲ درصد عرب، ۳.۶ درصد کرد، ۴.۱ درصد لر، ۱.۲ درصد لک و ۱.۲ درصد نیز مازنی وجود داشتند.

در پاسخ به سؤال محل سکونت، ۲۵.۴ درصد از پاسخ‌دادن امتناع کرده بودند و پراکندگی دیگر پاسخگویان نیز بالا بود؛ به گونه‌ای که به این نتیجه رسیدیم این متغیر را از تحقیق حذف کنیم؛ زیرا وجود آن می‌توانست نتایج تحقیق را از نظر اعتبار دچار مشکل کند. در پاسخ به سؤال درآمد، تنها ۸۸ نفر پاسخ داده بودند. در بین پاسخها نیز اطلاعاتی وجود داشت که به طور مشخص با منطق منطبق نبود و مشخص است که پاسخگو پاسخی غیر واقعی به پرسش داده است. این داده‌ها را نیز حذف کردیم تا نتایج تحقیق مخدوش نشود. حداقل درآمد ۴۵۵۰۰ تومان ذکر شده بود که مشخص است مقداری غیر واقعی است و حداکثر آن نیز ۸ میلیون تومان بود. میانگین این متغیر ۱۸۵۳۹۲۷ با انحراف معیار ۱۴۴۲۹۰۷ بود.

۳۶۴ ◊ فرهنگ در دانشگاه اسلامی ۲۰

از بین پاسخگویان، ۱۳۸ نفر به پرسش درباره تعداد اعضای خانواده پاسخ داده بودند. حداقل این متغیر ۲ و حداکثر نیز ۲۰ بود. همچنین میانگین این متغیر ۵.۶ با انحراف استاندارد ۲.۲ بود. در پاسخ به تعداد دوستان نیز تنها ۸۸ نفر پاسخ داده بودند که حداقل و حداکثر این متغیر ۲ و ۳۰۰ بود. میانگین این متغیر ۳۳ با انحراف معیار ۴۸ بود.

با توجه به موارد پیش گفته، نکته فرعی تحقیق مشخص می شود. در واقع؛ این یافته ها مشخص می کند که میزان اعتماد در بین دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان بسیار پایین است. البته مشخص شدن میزان دقیق اعتماد در این جمعیت آماری نیاز به تحقیق جداگانه دارد، اما شرکت تنها ۳۹ درصد جمعیت آماری در تحقیق و همچنین نرخ پاسخگویی بسیار پایین به پرسش قومیت، درآمد و تعداد دوستان و پاسخگویی پایین به دیگر پرسشها نشان می دهد که دانشجو معلمان اعتماد پایینی دارند و نگران استفاده های دیگر از تحقیق می باشند. این موارد را می توان با مفهوم سرمایه اجتماعی در تحقیقاتی جداگانه سنجید.

پرسش بعدی تحقیق، میزان همگنی دوستان پاسخگو از نظر خودش و با توجه به جمع جهات بود. این متغیر با استفاده از طیف لیکرت پنج درجه ای سنجیده شد. میانگین آن ۳.۳ با انحراف معیار ۰.۹ بود. این یافته نشان می دهد که میزان همگنی دوستان در بین جمعیت آماری، بالاتر از حد متوسط است. فراوانی این متغیر در جدول ۱ آمده است:

جدول ۱

درصد تراکمی	درصد فراوانی	تعداد	
۶.۲	۶.۲	۱۰	خیلی کم
۱۰.۵	۴.۳	۷	کم
۶۰.۵	۵۰	۸۱	متوسط
۹۰.۱	۲۹.۶	۴۸	زیاد
۱۰۰	۹.۹	۱۶	خیلی زیاد

پرسش بعدی، میزان اوقات فراغت پاسخگویان را برحسب ساعت در روز می سنجید. این متغیر نیز با استفاده از طیف لیکرت پنج درجه ای سنجیده شد. فراوانی آن در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲

درصد تراکمی	درصد فراوانی	تعداد	
۸.۵	۸.۵	۱۴	کمتر از ۱ ساعت
۳۴.۸	۲۶.۲	۴۳	بین ۱ تا ۳ ساعت
۶۷.۷	۳۲.۹	۵۴	بین ۳ تا ۵ ساعت
۸۶	۱۸.۳	۳۰	بین ۵ تا ۷ ساعت
۱۰۰	۱۴	۲۳	بیشتر از ۷ ساعت

توصیف و سنجش سبک زندگی اسلامی دانشجوی ... ۳۶۵

جدول ۲ نشان می‌دهد که اکثر پاسخگویان بین ۳ تا ۵ ساعت در طول روز اوقات فراغت دارند. میانگین این متغیر، ۳ با انحراف معیار ۱.۲ بود.

۲. متغیر استفاده از تلفن همراه هوشمند

برای سنجش این متغیر از چهار پرسش استفاده کردیم. پرسش مقدماتی مشخص می‌کرد که آیا پاسخگو از تلفن همراه هوشمند استفاده می‌کند یا خیر. از بین ۱۶۳ نفر پاسخگو به این پرسش، ۱۴۰ نفر اعلام کردند که از تلفن همراه هوشمند استفاده می‌کنند و تنها ۲۳ نفر اعلام کردند از این وسیله استفاده نمی‌کنند. از پاسخگویان خواسته شده بود در صورت استفاده نکردن از تلفن همراه هوشمند، به سؤالات مربوط بر اساس استفاده از تلفن همراه پاسخ دهند.

پس از این پرسش، چهار پرسش دیگر، میزان، نوع و شدت این استفاده را می‌سنجید. اولین پرسش در این متغیر، میانگین تعداد ساعات استفاده از تلفن همراه هوشمند در طول روز را می‌سنجید. جدول ۳ فراوانی این متغیر را نشان می‌دهد.

جدول ۳

تعداد	درصد فراوانی	درصد تراکمی	
۳۸	۲۴.۵	۲۴.۵	کمتر از ۱ ساعت
۵۴	۳۴.۸	۵۹.۴	بین ۱ تا ۳ ساعت
۳۲	۲۰.۶	۸۰	بین ۳ تا ۵ ساعت
۱۷	۱۱	۹۱	بین ۵ تا ۷ ساعت
۱۴	۹	۱۰۰	بیشتر از ۷ ساعت

میانگین این متغیر، ۲.۴ با انحراف معیار ۱.۲ بود. یافته‌های مربوط نشان می‌دهد که اغلب پاسخگویان (۵۹.۴ درصد) کمتر از ۳ ساعت از تلفن همراه هوشمند خود استفاده می‌کنند که میزان پایینی است.

پرسش بعدی، مدت زمان استفاده از تلفن همراه هوشمند بر حسب سال را می‌سنجید که فراوانی آن در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴

تعداد	درصد فراوانی	درصد تراکمی	
۳۷	۲۴.۵	۲۴.۵	کمتر از ۱ سال
۶۰	۳۹.۷	۶۴.۲	بین ۱ تا ۳ سال
۲۷	۱۷.۹	۸۲.۱	بین ۳ تا ۵ سال
۱۳	۷.۷	۹۰.۷	بین ۵ تا ۷ سال
۱۴	۹.۳	۱۰۰	بیشتر از ۷ سال

۳۶۶ ◊ فرهنگ در دانشگاه اسلامی ۲۰

جدول ۴ نشان می‌دهد که اکثر پاسخگویان (۳۹.۷ درصد) بین ۱ تا ۳ سال است که از تلفن همراه هوشمند استفاده می‌کنند. میانگین این متغیر، ۲.۳ با انحراف معیار ۱.۲ است. جدول ۴ نشان می‌دهد که پاسخگویان از نظر مدت زمان آغاز استفاده از تلفن همراه هوشمند نمره پایینی می‌گیرند.

پرسش بعدی شدت و حالات استفاده از تلفن همراه هوشمند را در بین پاسخگویان می‌سنجید. جدول ۵ فراوانی این متغیر را نشان می‌دهد.

جدول ۵

انحراف معیار	میانگین	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۱	۱.۸	۲	۴.۶	۱۷.۱	۲۲.۴	۵۳.۹	در حال حرکت (در پیاده‌رو و معابر دیگر)
۱.۱	۲.۳	۳.۹	۱۱.۶	۲۵.۲	۲۸.۴	۳۱	در اتوبوس، مترو، تاکسی و دیگر وسایل نقلیه
۱.۱	۱.۹	۳.۲	۵.۸	۱۵.۵	۲۵.۸	۴۹.۷	در مترو یا اتوبوس در حالت ایستاده و غیر راحت
۱.۲	۳.۱	۱۱	۳۲.۵	۲۶	۱۹.۵	۱۱	در رختخواب و قبل به خواب رفتن
۱.۳	۳.۲	۱۴.۸	۳۲.۹	۲۵.۸	۱۱	۱۵.۵	بعد از بیدار شدن، به عنوان یکی از اولین کارها
		۳۴.۹	۸۷.۴	۱۰۹.۶	۱۰۷.۱	۱۶۱.۱	مجموع درصدها

یافته‌های جدول ۵ نشان می‌دهد که شدت استفاده در بین دانشجو معلمان پایین است. در واقع؛ اکثر پاسخگویان در این پرسش، گزینه خیلی کم (۱۶۱.۱ درصد) را انتخاب کرده‌اند و تنها ۳۴.۹ درصد گزینه خیلی زیاد را برگزیده‌اند. در بین این گویه‌ها، استفاده از تلفن همراه هوشمند به عنوان اولین کار بعد از بیدار شدن، بیشترین مقدار در گزینه خیلی زیاد را دارد. همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد که دانشجو معلمان در حال حرکت یا در وسایل نقلیه عمومی خیلی کم از تلفن همراه هوشمند استفاده می‌کنند.

پرسش بعدی کارکردهای مختلف تلفن همراه هوشمند برای استفاده کنندگان را می‌سنجید که درصد فراوانی آن در جدول ۶ آمده است.

جدول ۶

انحراف معیار	میانگین	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	میزان استفاده از کارکرد خاص
۱.۱	۳.۲	۱۰.۸	۲۶.۱	۴۳.۳	۱۰.۸	۸.۹	برقراری تماس
۱.۱	۲.۶	۸.۹	۱۱.۴	۳۱	۳۱.۶	۱۷.۱	ارسال SMS
۱.۳	۳.۲	۱۷.۵	۲۷.۳	۲۷.۳	۱۱	۱۶.۹	اپلیکیشن‌های پیام‌رسان مانند تلگرام
۱.۲	۳.۲	۱۵.۹	۲۵.۸	۳۱.۸	۱۲.۶	۱۳.۹	استفاده از اینترنت (بجز اپلیکیشن‌های پیام‌رسان)
۱.۲	۲.۴	۵.۸	۱۳.۶	۲۱.۴	۲۸.۶	۳۰.۵	بازی و سرگرمی
۱.۲	۲.۷	۷.۷	۱۶.۷	۳۵.۹	۲۰.۵	۱۹.۲	عکاسی
۱.۳	۳	۱۴	۲۰.۴	۳۲.۵	۱۶.۶	۱۶.۶	گوش دادن به موسیقی
		۴	۲۰	۴۲	۱۹	۱۵	درصد مجموع

یافته‌های جدول ۶ نشان می‌دهد که اکثر پاسخگویان (۴۲ درصد) در این سؤال گزینه متوسط را انتخاب کرده‌اند. همچنین طبق این جدول، برقراری تماس، استفاده از برنامه‌های پیام‌رسان و استفاده از اینترنت با میانگین ۳.۲ و انحراف معیارهای تقریباً برابر، بیشترین استفاده‌ای است که پاسخگویان از تلفن همراه خود می‌کنند. گوش دادن به موسیقی و عکاسی در رتبه‌های بعد، سپس ارسال پیام کوتاه و در نهایت بازی و سرگرمی قرار دارد. این یافته نشان می‌دهد استفاده اجتماعی و ارتباطی از این وسیله برای پاسخگویان ارجحیت دارد و پس از آن، از تلفن همراه به عنوان وسیله‌ای برای سرگرمی و تفریح استفاده می‌کنند.

همان‌گونه که گفته شد این چهار پرسش، متغیر استفاده از تلفن همراه هوشمند را تشکیل می‌دهد. آمار توصیفی این متغیر در جدول ۷ آمده است. با توجه به اینکه متغیر مذکور از ۱۴ گویه (در چهار پرسش) که در طیف لیکرت پنج درجه‌ای قرار دارند، تشکیل شده است؛ بین ۱۴ و ۷۰ مقدار آن تغییر می‌کند.

جدول ۷

نام متغیر	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار
استفاده از تلفن همراه هوشمند	۱۷	۷۰	۳۷.۲	۹.۶

۳. سبک زندگی

متغیر سبک زندگی با استفاده از دو پرسش سنجیده شد. پرسش اول، میزان مصرف فرهنگی پاسخگویان و پرسش دوم، فعالیتهای اوقات فراغت آنها را می‌سنجید. مصرف فرهنگی با ۱۱ گویه سنجیده شد که جدول ۸ درصد فراوانی این متغیر را در هر گویه نشان می‌دهد.

جدول ۸

انحراف معیار	میانگین	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	نوع فعالیت
۱	۲.۲	۳.۲	۸.۳	۲۸.۲	۲۱.۸	۳۸.۵	تماشای تلویزیون
۱	۱.۵	۲.۸	۴.۱	۹	۹	۷۵.۲	تماشای ماهواره و دیگر رسانه‌های تصویری
۱.۲	۲.۸	۹	۱۶.۷	۴۱.۷	۱۴.۱	۱۸.۶	گوش دادن به موسیقی
۱	۱.۸	۱.۹	۳.۹	۲۰.۸	۲۴.۷	۴۸.۷	خواندن روزنامه
۱	۱.۷	۲.۶	۲.۶	۱۵	۲۰.۳	۵۹.۵	سینما
۱	۲.۶	۳.۹	۹.۷	۴۵.۵	۲۲.۷	۱۸.۲	خواندن کتاب
۱	۲	۰.۶	۷.۷	۲۷.۶	۲۳.۷	۴۰.۴	خواندن مجله
۱.۱	۱.۷	۲.۶	۵.۲	۱۶.۲	۱۴.۹	۶۱	گوش دادن به رادیو
۱	۲	۲.۶	۵.۲	۲۴	۲۷.۹	۴۰.۳	شرکت در فعالیتهای هنری
۰.۹	۱.۵	۲.۶	۳.۹	۵.۸	۱۵.۶	۷۲.۱	رفتن به تئاتر
۱.۱	۱.۸	۳.۹	۵.۲	۱۳.۶	۱۸.۸	۵۸.۴	بازدید از موزه
		۰.۰۳	۰.۰۷	۲۲	۱۹	۴۸	درصد مجموع

یافته‌های جدول ۸ نشان می‌دهد که میزان مصرف فرهنگی دانشجو معلمان در سطح بسیار پایینی قرار دارد. اغلب میانگینها پایین‌تر از حد متوسط است و ۴۸ درصد پاسخگویان گزینه خیلی کم را انتخاب کرده‌اند. در اغلب گویه‌ها اکثر پاسخگویان در سطح خیلی کم و کم قرار دارند. گرچه میزان اندک استفاده از رسانه‌هایی نظیر ماهواره می‌تواند نشانگر مثبتی از سبک زندگی اسلامی باشد، اما در گویه‌های دیگر نیز پاسخگویان نمره‌های پایینی کسب کرده‌اند. طبق جدول ۸، ۷۲.۱ درصد از پاسخگویان در حد خیلی کم به تئاتر می‌روند و این آمار برای بازدید از موزه ۵۸.۴ درصد است. در مورد رفتن به سینما، گوش دادن به رادیو، خواندن روزنامه و مجله نیز شرایط همین‌گونه است و پاسخگویان تنها در گویه‌های خواندن کتاب و گوش دادن به موسیقی چنین شرایطی ندارند. در مورد خواندن کتاب می‌توان گفت به دلیل دانشجو بودن و الزام به خواندن کتابهای درسی شاید چنین نتیجه‌ای حاصل شده است. گرچه ما از دانشجویان خواسته بودیم فعالیتهای آزادانه خود را ملاک قرار دهند، اما با توجه به میزان اعتماد و همچنین درک نادرست از برخی پرسشها که در بخش آخر توضیح خواهیم داد، اشتباه آنها ممکن است.

فعالتهای اوقات فراغت دانشجو معلمان نیز با استفاده از ۱۰ گویه سنجیده شد. درصد فراوانی این متغیر در جدول ۹ ارائه شده است.

جدول ۹

انحراف معیار	میانگین	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	نام فعالیت
۱.۱	۳.۲	۱۲.۳	۲۷.۹	۳۹.۶	۱۲.۳	۷.۸	رفت و آمد با دوستان
۱	۳.۲	۱۰.۵	۲۵	۴۲.۸	۱۴.۵	۷.۲	گردش و تفریح در بیرون از منزل
۰.۹	۳.۱	۱۱.۶	۱۵.۵	۵۲.۹	۱۶.۸	۳.۲	استراحت کردن
۱.۱	۳.۴	۱۹.۵	۲۹.۲	۲۸.۶	۱۶.۹	۵.۸	ورزش و بازی
۱.۲	۲.۴	۷.۸	۹.۷	۲۴	۲۸.۶	۲۹.۹	تماشای رویدادهای ورزشی از نزدیک
۱	۱.۸	۲	۵.۳	۱۵.۲	۲۵.۲	۵۲.۳	مشارکت در فعالیتهای سیاسی
۱.۱	۱.۹	۴.۶	۴	۱۵.۹	۲۴.۵	۵۱	مشارکت در فعالیتهای داوطلبانه سمن‌ها (سازمانهای غیر دولتی)
۱.۱	۲.۱	۲.۶	۹.۷	۲۴	۲۶	۳۷.۷	بازدید از نمایشگاهها
۱.۱	۳	۱۱	۱۴.۹	۴۳.۵	۱۸.۸	۱۱.۷	سفر کردن
۱.۱	۲.۸	۵.۹	۱۸.۳	۳۹.۹	۱۹	۱۷	خرید کردن
		۲	۱۸	۳۵	۲۲	۲۳	درصد مجموع

یافته‌های جدول ۹ نشان می‌دهد که اغلب فعالیتهای اوقات فراغت پاسخگویان مربوط به فعالیتهای دوستانه و شخصی است و در بُعد سیاسی و اجتماعی این فعالیت بسیار کاهش پیدا می‌کند. ورزش و بازی با میانگین ۳.۴، سپس رفت و آمد با دوستان، گردش و تفریح در بیرون از منزل، استراحت کردن و سفر کردن، بیشترین فعالیتهای اوقات فراغت دانشجوی معلمان را تشکیل می‌دهد. از طرف دیگر، مشارکت در فعالیتهای سیاسی و مشارکت در فعالیتهای داوطلبانه سمن‌ها (سازمان‌های غیر دولتی) کمترین میانگین را در بین گویه‌ها دارد. محدود شدن دانشجوی معلمان به روابط شخصی و حضور کم آنها در فعالیتهای اجتماعی می‌تواند آسیبهایی را به دنبال داشته باشد و باید مورد توجه قرار بگیرد.

آمار توصیفی متغیر سبک زندگی نیز که در قالب دو پرسش و ۲۱ گویه سنجیده شده است، در جدول ۱۰ آمده است. با توجه به اینکه این ۲۱ گویه در طیف لیکرت پنج درجه‌ای هستند، حداقل این متغیر ۲۱ و حداکثر آن نیز ۱۰۵ است.

جدول ۱۰

نام متغیر	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار
سبک زندگی	۲۷	۱۰۵	۴۸.۱	۱۰.۳

۴. سبک زندگی اسلامی

سبک زندگی اسلامی در این تحقیق با ۱۰ گویه سنجیده شد. درصد فراوانی این گویه‌ها در جدول ۱۱ آمده است.

جدول ۱۱

نام فعالیت	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	انحراف معیار
نماز خواندن	۴.۴	۳.۸	۴۹.۹	۳۱.۶	۱۰.۸	۳.۴	۰.۹
روزه گرفتن	۳.۸	۳.۸	۵۷.۱	۲۵.۶	۹.۶	۳.۳	۰.۸
شرکت در مراسم مذهبی ماههای محرم و صفر	۴.۴	۵.۱	۲۵.۳	۴۶.۸	۱۸.۴	۳.۷	۱
شرکت در مراسم اعتکاف	۲۳.۴	۳۰.۴	۲۳.۴	۱۹	۳.۸	۲.۵	۱.۱
رفتن به سخنرانی‌های مذهبی	۹.۵	۲۲.۸	۳۸.۶	۲۳.۴	۵.۷	۲.۹	۱
شرکت در ادعیه هفتگی در اماکن مذهبی	۱۱.۹	۳۱.۴	۳۰.۲	۱۸.۹	۷.۵	۲.۸	۱.۱
خواندن ادعیه هفتگی به صورت شخصی	۱۴	۳۵.۷	۲۷.۴	۱۵.۳	۷.۶	۲.۷	۱.۱
گوش دادن موسیقی‌های مذهبی و نوحه	۵.۱	۲۴.۴	۳۴.۶	۱۹.۲	۱۶.۷	۳.۲	۱.۱
کمک به هم‌نوع	۳.۲	۷.۷	۲۳.۷	۳۹.۱	۲۶.۳	۳.۸	۱
رعایت هنجارهای اخلاقی جامعه	۱.۳	۳.۲	۱۶.۵	۴۳	۳۶.۱	۴	۰.۹
راستگویی	۱.۳	۱.۹	۱۲.۷	۴۶.۵	۳۷.۶	۴.۱	۰.۸
درصد مجموع	۱	۱۶	۳۲	۳۳	۱۸		

یافته‌های جدول ۱۱ نشان می‌دهد که میانگین گویه‌های سبک زندگی اسلامی نسبت به سبک زندگی و استفاده از تلفن همراه بالاترند. همچنین درصد افرادی که گزینه‌های خیلی کم و کم را انتخاب کرده‌اند، کمتر از سبک زندگی است. در بین گویه‌های این متغیر، راستگویی با میانگین ۴.۱ و سپس رعایت هنجارهای اخلاقی جامعه با میانگین ۴، بالاترین میانگین را دارند؛ اما اغلب میانگین‌ها نیز نزدیک به این دو می‌باشند. کمترین میانگین نیز در گویه شرکت در اعتکاف و ادعیه هفتگی به دست آمد است. در جدول ۱۲ آمار توصیفی این متغیر ارائه شده است. با توجه به اینکه این متغیر از ۱۱ گویه تشکیل شده است، حداقل ۱۱ و حداکثر ۵۵ را اتخاذ می‌کند.

جدول ۱۲

نام متغیر	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار
سبک زندگی اسلامی	۱۱	۵۵	۳۶.۷	۷.۴

۵. آزمون فرضیه‌ها

در این قسمت با انتخاب آزمونهای آماری مناسب، فرضیه‌ها را آزمون می‌کنیم تا تأیید یا رد آنها مشخص شود. با توجه به سطح سنجش متغیرها، تنها برای فرضیه اول نمی‌توانیم از آزمون همبستگی پیرسون استفاده کنیم؛ بنابراین، از آزمونهای دیگر بهره خواهیم برد.

فرضیه اول ناظر به وجود رابطه بین قومیت و سبک زندگی اسلامی است. در این فرضیه، متغیر مستقل اسمی و متغیر وابسته فاصله‌ای است. بنابراین، سعی می‌کنیم از آزمون خی ۲ و آماره اتا برای تعیین رد یا تأیید فرضیه استفاده کنیم. نتیجه این آزمون در جدول ۱۳ آمده است.

جدول ۱۳

سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار	
۰.۹۹۷	۲۸۸	۸۲۲۵.۲۵۷	ضریب خی ۲
۱	۲۸۸	۱۲۱.۸۹۲	سهم شباهت
		۱۴۸	تعداد داده‌های معتبر

a: ۹۷.۹ درصد خانه‌ها فراوانی مورد انتظار کمتر از ۵ دارند.

با توجه به جدول ۱۳ و اینکه نباید بیشتر از ۲۰ درصد از خانه‌ها، فراوانی مورد انتظار کمتر از ۵ داشته باشند؛ بنابراین، خی ۲ قابل استفاده نیست. لذا از آزمون کروسکال-والیس چند نمونه‌ای برای آزمون فرضیه استفاده می‌کنیم. نتایج این آزمون در جدول ۱۴ ارائه شده است.

جدول ۱۴

سطح معناداری	فرضیه صفر
۰.۸	دو متغیر با هم رابطه ندارند

با توجه به اینکه سطح معناداری از ۰.۰۵ بیشتر است؛ بنابراین، فرض صفر تأیید و فرضیه تحقیق رد می‌شود و مشخص می‌شود که قومیت، رابطه‌ای با سبک زندگی اسلامی ندارد. یک دلیل برای این امر می‌تواند این باشد که در کشور ما مذهب اسلام به عنوان مذهب رسمی پذیرفته شده و لذا همه فارغ از قومیت، شعائر اسلامی را رعایت می‌کنند. همچنین این آزمون برای رابطه قومیت و سبک زندگی نشان داد که بین این دو متغیر رابطه‌ای وجود ندارد. البته باید دقت کرد که با توجه به تعداد بالای داده‌های مفقود در این مورد، این نتیجه اعتبار بالایی ندارد.

نتیجه آزمون همبستگی برای تمام فرضیه‌های دیگر در جدول ۱۵ ارائه شده و در ادامه برای فرضیه‌هایی که تأیید شده‌اند با استفاده از رگرسیون، جهت علی رابطه را مشخص می‌کنیم.

جدول ۱۵

فرضیه	متغیرها	ضریب همبستگی	سطح معناداری	نتیجه
۱	قومیت و سبک زندگی اسلامی	-	-	رد
۲	سبک زندگی اسلامی و درآمد	۰.۰۵	۱	رد
۳	سبک زندگی و درآمد	۰.۱۶	۰.۱	رد
۴	تعداد دوستان و سبک زندگی اسلامی	۰.۰۳	۰.۰۵	تأیید
۵	تعداد دوستان و سبک زندگی	۰.۴۱	۰.۰۵	تأیید
۶	همگنی دوستان و سبک زندگی اسلامی	۰.۲۳	۰.۰۱	تأیید
۷	همگنی دوستان و سبک زندگی	۰.۱۴	۰.۷	رد
۸	استفاده از تلفن همراه هوشمند و سبک زندگی اسلامی	-۰.۰۰۲	۰.۹	رد
۹	استفاده از تلفن همراه هوشمند و سبک زندگی	۰.۳۴	۰.۰۱	تأیید

جدول ۱۵ نشان می‌دهد که تنها فرضیه‌های ۴، ۵، ۶ و ۹ تأیید و سایر فرضیه‌ها رد شده‌اند. بنابراین، در ادامه برای مشخص ساختن جهت علی رابطه‌ها در این چهار فرضیه از رگرسیون استفاده می‌کنیم.

ابتدا در جدول ۱۶، نتیجه آزمون رگرسیون برای فرضیه ۴ را ارائه می‌کنیم.

جدول ۱۶

مدل	همبستگی‌های استاندارد نشده		همبستگی‌های استاندارد	T	سطح معناداری
	B	خطای انحراف استاندارد	Beta		
مقدار ثابت	۳.۸۷	۰.۴۲		۰.۷۴.۷۴۴	۰.۰۱
تعداد دوستان	۰.۰۰۸	۰.۰۰۱	۰.۳۲	۶.۲۲۲	۰.۰۱

جدول ۱۶ نشان می‌دهد که تعداد دوستان، بر سبک زندگی اسلامی تأثیر علی دارد؛ چرا که سطح معناداری پایین‌تر از ۰.۰۱ است. در واقع؛ با هر واحد افزایش در واریانس متغیر تعداد دوستان، واریانس متغیر سبک زندگی اسلامی ۰.۳۲ درصد تغییر می‌کند.

در جدول ۱۷ نتیجه آزمون رگرسیون برای فرضیه ۵ مبنی بر رابطه علی بین تعداد دوستان و سبک زندگی ارائه شده است.

جدول ۱۷

مدل	همبستگی‌های استاندارد نشده		همبستگی‌های استاندارد	T	سطح معناداری
	B	خطای انحراف استاندارد	Beta		
مقدار ثابت	۱.۵۳	۰.۱۸		۰.۳۲.۵۳۱	۰.۰۱
تعداد دوستان	۰.۰۰۴	۰.۰۰۱	۰.۴۱	۵.۱۷۲	۰.۰۱

توصیف و سنجش سبک زندگی اسلامی دانشجوی ... ۳۷۳

جدول ۱۸ بیانگر تأثیر علی تعداد دوستان بر سبک زندگی است؛ زیرا سطح معناداری از ۰.۰۱ کمتر است. همچنین در صورت افزایش یک واحدی واریانس تعداد دوستان، واریانس سبک زندگی ۰.۴۱ درصد افزایش می‌یابد.

فرضیه تأیید شده بعدی، فرضیه ۶ است که به بررسی رابطه علی آن می‌پردازیم. این فرضیه ناظر به وجود رابطه بین متغیرهای همگنی دوستان و سبک زندگی اسلامی است. نتیجه آزمون رگرسیون در جدول ۱۸ آمده است.

جدول ۱۸

مدل	همبستگی‌های استاندارد نشده		همبستگی‌های استاندارد	t	سطح معناداری
	B	خطای انحراف استاندارد	Beta		
مقدار ثابت	۱.۵۹	۰.۳۶		۰.۲۱۴۸۲	۰.۰۵
همگنی دوستان	۰.۰۰۳	۰.۰۰۱	۰.۲۳	۵.۷۰۲	۰.۰۵

جدول ۱۸ نشان می‌دهد که همگنی دوستان بر سبک زندگی اسلامی دانشجویان تأثیر علی دارد و در صورت تغییر یک واحد در واریانس این متغیر، واریانس متغیر سبک زندگی اسلامی ۰.۲۳ تغییر می‌کند.

در نهایت، جدول ۱۹ نشان‌دهنده نتیجه آزمون رگرسیون برای فرضیه ۹ است.

جدول ۱۹

مدل	همبستگی‌های استاندارد نشده		همبستگی‌های استاندارد	t	سطح معناداری
	B	خطای انحراف استاندارد	Beta		
مقدار ثابت	۸۲.۷۸	۱۷.۲۰		۴.۴۷	۰.۰۱
استفاده از تلفن هوشمند	۰.۰۱۴	۰.۰۷۴	۰.۳۴	۷.۵۹	۰.۰۱

جدول ۱۹ نیز ناظر بر وجود رابطه علی بین استفاده از تلفن هوشمند و سبک زندگی است. این جدول نشان می‌دهد که در صورت یک واحد افزایش در واریانس استفاده از تلفن هوشمند، واریانس متغیر سبک زندگی ۰.۳۴ درصد افزایش می‌یابد.

هـ) تحلیل و نتیجه‌گیری

در این تحقیق سعی شد در وهله اول، سبک زندگی اسلامی دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان، سنجش و سپس رابطه برخی عوامل با این متغیر را مشخص شود. برای این کار، ابتدا مفهوم سبک زندگی معرفی و سپس تعریفی از سبک زندگی اسلامی که در این تحقیق مبنای پژوهش قرار گرفت ارائه شد. سپس با انجام روش تحقیق و ارائه فرضیه‌ها سعی شد رابطه متغیرهای قومیت، محل سکونت، درآمد، تعداد دوستان، همگنی دوستان و استفاده از تلفن همراه هوشمند، هم با سبک زندگی و هم با سبک زندگی اسلامی سنجیده شود. با این کار توانستیم همزمان مشخص کنیم هر یک از این متغیرها چه رابطه‌ای با سبک زندگی و همچنین سبک زندگی اسلامی دارند و آیا اساساً تفاوتی در این زمینه وجود دارد یا خیر.

قبل از ارائه بحث نهایی درباره یافته‌ها، باید نکاتی را متذکر شویم. این تحقیق نشان داد که میزان اعتماد در بین دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان پایین است. اولین مورد ناظر بر این ادعا این است که تنها ۳۹ درصد از جمعیت آماری حاضر به شرکت در تحقیق شدند. در بین شرکت‌کنندگان نیز برخی افراد با اکراه و بی‌میلی این کار را انجام دادند. از سوی دیگر، تعداد سؤالات بی‌پاسخ مانده، به خصوص در بخش جمعیت‌شناختی، بسیار بالا بود. در مقایسه با دیگر تحقیقاتی که محققان در جمعیت‌های آماری دیگر انجام داده‌اند، این تعداد پرسش بی‌پاسخ منطقی نیست، به خصوص اینکه در تمام سؤالات درصد بالایی پرسش بی‌پاسخ وجود داشت. این مسئله باعث شد متغیر شهر محل سکونت از بین متغیرها حذف شود؛ زیرا داده‌های موجود امکان نتیجه‌گیری و تحلیل را فراهم نمی‌کرد. همچنین این مسئله باعث می‌شود دیگر نتایج تحقیق نیز با شک و تردید مواجه شود؛ زیرا اولاً، تعداد پاسخگویانی که به سؤال پاسخ نداده‌اند بالاست و ثانیاً به دلیل اعتماد پایین، ممکن است پاسخگو جوابی غیر واقعی به سؤال تحقیق داده باشد. به همین دلیل، رد شدن برخی فرضیه‌ها نمی‌تواند به این نتیجه منجر شود که واقعا رابطه‌ای بین متغیرها وجود ندارد. بنابر این، لازم است با انجام تحقیقات بیشتر و استفاده از مفهوم سرمایه اجتماعی، میزان اعتماد در بین دانشجو معلمان سنجیده شود؛ چرا که تقویت این مفهوم، نقش مهمی در رشد و توسعه کشور می‌تواند داشته باشد.

یافته‌های این تحقیق نشان داد که متغیر استفاده از تلفن همراه هوشمند در بین دانشجو معلمان سطح پایینی دارد و اغلب شرکت‌کنندگان در تحقیق بر اساس این متغیر در سطوح پایین قرار داشتند. همچنین مصرف فرهنگی دانشجو معلمان بسیار پایین است و گرچه پایین بودن نمره پاسخگویان در برخی گویه‌ها مانند تماشای ماهواره، می‌تواند معنای مثبتی در راستای سبک زندگی اسلامی داشته باشد، اما در گویه‌های

توصیف و سنجش سبک زندگی اسلامی دانشجوی ... ❖ ۳۷۵

دیگر مانند رفتن به سینما، تئاتر و موزه نیز اکثر پاسخگویان در سطح خیلی کم و کم قرار دارند؛ همچنین میزان مطالعه نیز در بین پاسخگویان کم و بسیار کم است. با توجه به اینکه دانشجوی معلمان در سالهای پیش رو خود عهده‌دار تربیت و پرورش دانش‌آموزان می‌شوند، لازم است این مسئله مورد مطالعه بیشتر قرار گرفته و راهکارهایی برای رفع این معضل اندیشیده شود.

با آزمون فرضیه‌های تحقیق، مشخص شد بین قومیت و درآمد و سبک زندگی اسلامی، رابطه‌ای وجود ندارد. همچنین این متغیرها با سبک زندگی نیز رابطه ندارند. این نتیجه را می‌توان چنین تحلیل کرد که سبک زندگی و سبک زندگی اسلامی تحت تأثیر ساختارهای کلان‌تر اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و غیره قرار دارند. از طرفی، می‌توان گفت مردم ایران به دلیل باورهای مذهبی و رسمی بودن مذهب تشیع، در یک حد و اندازه، اصول اسلامی را رعایت می‌کنند و این ارتباطی به قومیت و درآمد آنها ندارد.

آزمون فرضیه‌های بعدی نشان داد که بین تعداد دوستان و سبک زندگی و سبک زندگی اسلامی رابطه‌ای علی وجود دارد؛ یعنی هر چه تعداد دوستان فرد بیشتر باشد، این دو متغیر تقویت می‌شوند. بنابر این، افزایش تعداد دوستان می‌تواند راهکاری برای ارتقای سطح سبک زندگی باشد. اما همگنی دوستان گرچه با سبک زندگی اسلامی رابطه‌ای دارد، اما با سبک زندگی رابطه ندارد. البته باید توجه کرد که این نتایج در مورد دانشجوی معلمان به دست آمده و ممکن است در جمعیت‌های آماری دیگر نتایج متفاوتی حاصل شود. طبق این نتیجه می‌توان گفت هر چه دوستان یک دانشجوی معلم در ابعاد مختلف با وی همگن‌تر باشند، وی سبک زندگی اسلامی تری خواهد داشت؛ اما این مسئله در مورد سبک زندگی صادق نیست. این نتیجه نیاز است در تحقیقات بعدی بیشتر مورد تدقیق قرار بگیرد.

مشخص ساختن رابطه‌ی بین استفاده از تلفن همراه هوشمند و سبک زندگی اسلامی، یکی از اهداف اصلی تحقیق بود. آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که این دو متغیر با هم رابطه ندارند؛ یعنی استفاده از تلفن همراه هوشمند تأثیری بر سبک زندگی اسلامی فرد نمی‌گذارد. این یافته با توجه به اینکه سطح سبک زندگی اسلامی دانشجوی معلمان بالاست، می‌تواند دغدغه‌ها در حوزه تأثیر استفاده از تلفن همراه هوشمند بر سبک زندگی اسلامی را کاهش دهد. این نتیجه با توجه به اینکه استفاده از تلفن همراه هوشمند موجب تقویت سبک زندگی می‌شود و با آن رابطه مثبت دارد، می‌تواند مشخص سازد که نیازی نیست نگران استفاده از تلفن همراه هوشمند باشیم؛ چرا که در عین اینکه این استفاده، سبک زندگی را تقویت می‌کند، اما به تضعیف سبک زندگی اسلامی نمی‌انجامد.

۳۷۶ ◊ فرهنگ در دانشگاه اسلامی ۲۰

در نهایت می‌توان پیشنهاد کرد برای تقویت سبک زندگی اسلامی دانشجویان، برنامه‌های جمعی و دوستانه که به افزایش تعداد دوستان فرد و همچنین در درازمدت به همگن شدن آنها منجر می‌شود، همت گماشت. همچنین برنامه‌های ایجابی و آگاهی‌بخش با توجه به تأثیر مثبت استفاده از تلفن هوشمند بر سبک زندگی دانشجویان تدارک دید تا این تأثیر مثبت، تقویت شده و به سبک زندگی بهتری بینجامد.

منابع

- ابادری، یوسف و حسن چاوشیان (۱۳۸۱). «از طبقه اجتماعی تا سبک زندگی، رویکردهای نوین در تحلیل جامعه‌شناختی هویت اجتماعی». *مطالعات جامعه‌شناختی*، ش ۲۰: ۱۲.
- ابراهیم‌آبادی، حسین (۱۳۹۲). «رویکردی میان‌رشته‌ای به سبک زندگی؛ با تکیه به جامعه ایران». *مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی*، ش ۲۰: ۳۳-۵۵.
- اسانامه دانشگاه فرهنگیان (۱۳۹۱). دریافت‌شده در تاریخ ۱ آذر ۱۳۹۴: <http://goo.gl/JBHO2b>
- اصطهباناتی، مریم و سعیده گروسی (۱۳۹۳). «سبک زندگی دینی و عوامل مؤثر بر آن در بین دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان». *فرهنگ در دانشگاه اسلامی*، ش ۱۳: ۵۳۸-۵۱۵.
- باکاک، رابرت (۱۳۸۱). *مصرف، ترجمه خسرو صبری*، تهران: نشر و پژوهش شیرازه.
- جواد آملی، عبدالله (۱۳۹۱). *مفاتیح الحیاه*. قم: اسراء، چ هشتاد و چهارم.
- خانی، حسین (۱۳۹۴). «تحلیل جامعه‌شناسی مفهوم سبک زندگی در تمدنهای غربی و اسلامی». *فصلنامه سیاست*، ش ۳۳: ۱۶۰-۱۴۵.
- خطیبی، حسین و ابولفضل ساجدی (۱۳۹۲). «مروری بر شاخصهای سبک زندگی اسلامی». *معرفت*، سال بیست و دوم، ش ۲: ۲۵-۱۳.
- رجب‌نژاد، محمدرضا؛ یحیی حاجی، امیرمهدی طالب و سعید رجب‌نژاد (۱۳۹۲). «بررسی سبک زندگی اسلامی از منظر حیات طیبه در قرآن». *سبک زندگی اسلامی با محوریت سلامت*، سال اول، ش ۱: ۲۶-۹.
- سایت مقام معظم رهبری (۱۳۹۴). *فیشهای سبک زندگی*. دریافت‌شده در تاریخ ۱ آذر ۱۳۹۴: <http://farsi.khamenei.ir/newspart-index?tid=2633>
- ظهیری، مجید (۱۳۹۲). «روش شناخت سبک زندگی اسلامی». *پژوهشهای اجتماعی اسلامی*، ش ۹۸: ۳.
- فاضلی، محمد (۱۳۸۲). *مصرف و سبک زندگی*. قم: صبح صادق.
- فاضلی، محمد (۱۳۸۶). «تصویری از سبک زندگی فرهنگی جامعه دانشجویی». *تحقیقات فرهنگی*، سال اول، ش ۱: ۱۹۸-۱۷۵.
- مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۹۲). «سبک زندگی اسلامی؛ ضرورتها و کاستی‌ها». *معرفت*، ش ۱۸۵: ۱۲-۵.
- Abazari, Yousef & Hasan Chavooshian (2002). "From Social Class to Lifestyle". *Sociology Studies*, 20: 12.
- Benedikter, Roland; M. Juergensmeyer & H. Anheier (2011), *Lifestyles, The SAGE Encyclopedia of Global Studies*. Retrived from: <http://fsi.stanford.edu/publications/lifestyles>
<http://dx.doi.org/10.4135/9781452218557.n335>
- Bourdieu, P. ([1979] 1984). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Cambridge, MA: Harvard University.

- Chaney, D. (1996). **Lifestyles**. London: Routledge.
- Ebrahim Abadi, Hossein (2013). “**An Interdisciplinary Approach to Lifestyle**”. *Interdisciplinary Studies in Human Science*, 20: 33-55.
- Estahbani, Maryam & Saeideh Garrosi (2014). “**The Religious Lifestyle among Shahid Bahonar University**”. *Culture in Islamic University*, 13: 515-538.
- Fazeli, Mohammad (2003). **Consumption and Lifestyle**. Qom: Sobh e Sadegh.
- Fazeli, Mohammad (2007). “**An Image of Students’ Lifestyle**”. *Cultural Research*, 1: 175-198.
- Giddens, A. (1991). **Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age**. Palo Alto, CA: Stanford University.
- Hostetler, James D. (2012) **Race, Gender, Sexuality and Emotional Health: Longitudinal Effects of Body Image through the Lens of Bourdieu**, M.A thesis, The George Washington University.
- Javadi Amoli, Abdollah (2012). **Mafatih o Alhayat**. Qom: Asra.
- Khani, Hossein (2015). “**The Social Analysis of Lifestyle Concept in Islamic and Western Tradition**”. *Politics Quarterly*, 33: 145-160.
- Khatibi, Hossein & Abolfazl Sajedi (2013). “**Lifestyle Indexes: an Overview**”. *Ma’refat Monthly*, 22: 13-25.
- Mesbah Yazdi, Mohammad Taghi (2013). “**The Islamic Lifestyle: Challenges and Implications**”. *Ma’refat Monthly*, 185: 5-12.
- Rajab Nejad, M.R. & et al. (2013). “**The Review of Lifestyle Based on Quran Concepts**”. *Islamic Lifestyle and Healthy*, 1: 9-26.
- Supreme Leader Site (2015). “**Lifestyle Notes**”. Retrieved at November 22, 2015 from: <http://farsi.khamenei.ir/newspart-index?tid=2633>
- **The Farhangiyani University’s Statement of Purpose** (2012). Retrieved at November 22, 2015 from: <http://goo.gl/JBHO2b>
- Zahiri, Majid (2013). “**Islamic Lifestyle Methodology**”. *Islamic Social Research*, 98 (3).

